ВІДГУК ОПОНЕНТА

кандидата економічних наук, доцента, доцента кафедри фінансів Карпатського національного університету імені Василя Стефаника Криховецької Зоряни Миколаївни на дисертаційну роботу «Формування конкурентних переваг банківських установ на ринку споживчого кредитування в умовах цифрової економіки», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження

Банківські установи сьогодні функціонують в умовах становлення цифрової економіки, яка безпосередньо пов'язана з розробленням та активним використанням цифрових технологій практично в усіх сферах господарської діяльності. Комерційні банки змушені активно використовувати ці технології для підтримання належного рівня як власної конкурентоспроможності, так і своїх фінансових послуг.

Сфера споживчого кредитування є висококонкурентною, тому банківські установи сьогодні намагаються за допомогою цифрових технологій забезпечити високу якість надання споживчих кредитних послуг, підвищити рівень взаємодії зі своїми клієнтами та потенційними споживачами фінансових послуг. Це, своєю чергою, вимагає від банків суттєвих змін в організації бізнес-процесів, формування необхідних ресурсів та впровадження цифрових технологій у власну діяльність.

Банківські установи виступають одними з найбільших інвесторів у розроблення інноваційних підходів до надання послуг своїм клієнтам. Насамперед значних змін зазнала сфера споживчого кредитування, у якій банківські установи прагнуть отримувати значні доходи та прибутки, незважаючи на високий рівень ризикованості таких послуг, складність організації їх надання, особливо в умовах нестабільної макроекономічної ситуації в країні.

Окреслене обумовлює актуальність дисертаційної роботи Пентелейчука Мирослава Геннадійовича, яка присвячена дослідженню теоретичних та прикладних аспектів формування конкурентних переваг комерційних банків на ринку споживчого кредитування в умовах цифрової трансформації.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана в межах планів науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка» за такими темами: «Розвиток ринку кредитних послуг в умовах становлення цифрової економіки» (номер державної реєстрації 0121U113250), в межах якої конкретизовано здобувачем прикладні напрями формування конкурентних переваг банківських установ на ринку споживчого кредитування з урахуванням потенціалу цифрових технологій; «Стратегічні детермінанти розвитку ринку фінансових послуг в умовах цифровізації національної економіки» (номер державної реєстрації 0123U104317), у межах реалізації якої здобувачем обґрунтовано теоретико-методологічні положення функціонування та трансформації механізму формування конкурентних переваг банківських установ на ринку споживчого кредитування в умовах цифровізації; «Теоретико-прикладні положення розвитку ринку кредитних послуг в умовах макроекономічної нестабільності та повоєнного відновлення економіки (номер державної реєстрації 0123U104319), а рамках якої проведено аналіз сучасного стану розвитку банківського споживчого кредитування в Україні та визначені основні тенденції його розвитку.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність

Ознайомлення зі змістом дисертації дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації, викладені в дисертаційній

роботі, у сукупності вирішують важливе наукове завдання – узагальнення та поглиблення теоретико-методичних засад і розробка прикладних положень формування конкурентних переваг банківських установ на ринку споживчого кредитування в умовах цифрової економіки.

Теоретико-методичні положення, методичні рекомендації і висновки, сформульовані дисертантом, є достовірними. Дисертаційна робота має логічну побудову, її автор системно підійшов до постановки проблеми, формулювання завдання, обрав влучні методи та прийоми дослідження.

Обґрунтованість наукових результатів, висновків і рекомендацій забезпечується використанням загальнонаукових та спеціальних методів наукового дослідження. При проведенні дослідження використано такі методи: контент-аналізу, системний підхід, метод класифікації, методи абстрагування та узагальнення, статистичні методи, економетричні методи, методи системної динаміки, PEST-аналіз, SWOT-аналіз, методи індукції та дедукції, сценарний підхід, матричний метод, індексний аналіз, методи стратегічного планування, графоаналітичний та табличний методи.

Наукова новизна одержаних результатів

До найбільш важливих наукових здобутків автора, що становлять новизну дисертаційного дослідження, слід віднести такі:

удосконалено:

– наукові підходи до обґрунтування різних типів стратегій формування конкурентних переваг банків на ринку споживчого кредитування в умовах цифрової економіки, які були виокремлені за допомогою використання матричного підходу до визначення конкурентних позицій банку на основі аналізу індексу його цифрового розвитку та рівня наявних конкурентних переваг, методології сценарного моделювання. Це дозволило визначити такі типи таких стратегій: технологічна, адаптивна, цифрового розвитку, трансформаційна, що у підсумку дало можливість конкретизувати доцільність їхнього

використання банківськими установами з урахуванням стану цифрової трансформації та позицій на зазначеному ринку (с. 219);

– концептуальні положення до систематизації конкурентних переваг банківських установ на ринку споживчого кредитування, які були класифіковані за такими ознаками: за економічним змістом, за рівнем охоплення, за характером, за тривалістю формування, за можливістю адаптації, за тривалістю, за етапом взаємодії з банківською установою, за роллю у розвитку кредитної діяльності банку, за впливом на рівень фінансового ризику, за рівнем інноваційності та за складністю формування. Детальний аналіз зазначених видів конкурентних переваг дозволив обґрунтувати основні їхні типи, серед яких виокремлено наступні: кадрові, маркетингові, фінансові, організаційні, технологічні, репутаційні та цінові, що у подальшому дало можливість запропонувати прикладні напрямки формування таких переваг з урахуванням викликів цифровізації (с. 61);

– алгоритм формування конкурентних переваг банків на ринку споживчого кредитування в умовах цифрової економіки, в межах якого виокремлено основні етапи визначення таких переваг, а саме: діагностичний, стратегічний, тактичний, оперативний, аналітичний, системної імплементації, моніторингу та контролю, що дало можливість чітко обґрунтувати процес створення конкурентних переваг банків у сфері споживчого кредитування, визначити роль цифрових технологій у здійсненні кожного з окреслених етапів (с. 195);

– прикладні засади формування конкурентних переваг банківських установ на ринку споживчого кредитування, що здійснено через аналіз основних напрямків світового розвитку такого ринку, аналізу базових викликів сучасного розвитку комерційних банків. Це дозволило обґрунтувати модель формування конкурентних переваг банківських установ на окресленому ринку, визначити її складові та особливості побудови в умовах цифрової економіки та фінансової нестабільності (с. 180-182);

набули подальшого розвитку:

– поглиблення понятійно-категоріального апарату економічної науки через обґрунтування сутності категорії «конкурентна перевага банківської установи», яку визначено на основі результатів аналізу змісту дефініції

«конкурентоспроможність банківської установи», наукових підходів до її розуміння. Запропоновано розглядати конкурентну перевагу банківської установи як наявність певних ресурсів, технологій, інновацій, системи управління, які в сукупності формують стабільну основу для розвитку такої установи, дозволяють отримувати вище середніх у сфері їхнього функціонування доходи та забезпечують ефективне її функціонування в умовах дисипативності економічного середовища і постійних трансформаційних процесів на ринку фінансових послуг (с. 64);

– обґрунтування сутності категорії «ринок споживчого кредитування», що реалізовано через аналіз підходів до розгляду її змісту, серед яких виокремлено такі: системний, просторовий, сегментний, інституціональний, інституційний, ресурсний, що дало можливість обґрунтувати доцільність використання системного підходу до дослідження окресленого ринку та описати його модель функціонування, конкретизувати основні сегменти такого ринку (ринки іпотечного кредитування, автокредитування, Pos-кредитування, нецільових споживчих кредитів (ринок карткового кредитування і ринок готівкового кредитування)) (с. 38-41);

– наукові підходи до опису механізму формування конкурентних переваг банківських установ на ринку споживчого кредитування в умовах цифровізації, що реалізовано через детальний опис моделі механізму конкурентоспроможності банківської установи, визначення особливостей впливу цифрових технологій на окремі складові системи банківського менеджменту, операційні процеси банку, виокремлення специфічних рис надання послуг споживчого кредитування та принципів окресленого механізму (інклюзії, аналітичності, омнікальності, екосистемності, клієнтоцентричності, прозорості, персоналізації, ризик-орієнтованості, технологічної інноваційності, алгоритмізації та раціональності). Це дало можливість виокремити основні ризики цифровізації банківських установ у сфері надання споживчих кредитів, серед яких виокремлено такі: інформаційні, технологічні, економічні, кредитні, інституційні та репутаційні (с. 164-168);

– використання економетричного підходу до моделювання впливу макроекономічних показників на розвиток банківського споживчого кредитування, що реалізовано через побудову кубічних однофакторних

економетричних моделей впливу наступних чинників: офіційний курс національної валюти до долара США, рівень інфляції, рівень середньої заробітної плати, значення процентних ставок за кредитами домогосподарств, облікова ставка НБУ, індекс фінансового стресу. Це дало можливість обґрунтувати наслідки впливу макроекономічних показників на стабільний розвиток зазначеного ринку, поглибити розуміння передумов, причин та специфічних рис його трансформації.

Практичне значення результатів дослідження

Основні наукові положення дисертаційної роботи доведено до рівня практичних рекомендацій і науково-методичних підходів; головні висновки та пропозиції, отримані в результаті дослідження, можуть бути використані у практичній діяльності фінансових установ. Зокрема результати дисертаційної роботи використовуються в діяльності: АТ Райффайзен Банк Перше міське відділення (м. Чернігів) (№ 3 від 01.05.2026); АТ «А-Банк» (№ M5A5-RF58- DFH5-0135 від 30.04.2025); Національного університету «Чернігівська політехніка» (№ 202/08-839 від 12.05.2026).

Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих працях

Основні результати дисертаційної роботи опубліковано у 14 наукових працях, з них: 1 стаття в іноземному науковому виданні (Scopus); 7 статей у наукових фахових виданнях України, що входять до міжнародних наукометричних баз даних; 6 праць апробаційного характеру. Загальний обсяг публікацій – 15 друк. арк.; особисто автору належить – 6,95 друк. арк.

Автором дотримані вимоги п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України

від 12 січня 2022 р., № 44, щодо кількості публікацій, відповідності опублікованим результатів тим, що містяться у дисертації, апробації її основних положень.

Дотримання принципів академічної доброчесності

За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушення академічної доброчесності. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, є достатнім.

Висновки та пропозиції, що викликають певні сумніви, зауваження на окремі суперечності та можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації

Оцінюючи представлену дисертаційну роботу в цілому позитивно, слід зазначити дискусійні положення та висловити такі зауваження.

1. У підрозділі 1.3 при дослідженні цифрової трансформації банківської діяльності доцільно було б більш ґрунтовно розглянути питання цифрової довіри клієнтів та її впливу на забезпечення конкурентних переваг банківських установ.

2. У підрозділі 2.3 було би доцільно більш детально проаналізувати конкурентні стратегії цифрових банків (необанків) та визначити можливість використання їх досвіду традиційними банківськими установами.

3. У підрозділі 3.2 недостатньо уваги приділено питанням оцінювання інвестиційної доцільності впровадження сучасних цифрових технологій у кредитну діяльність банківських установ.

4. Варто було би ширше розкрити особливості конкурентної боротьби банків із небанківськими фінансовими установами та фінтех-компаніями.

5. Автор розглядає цифрові технології як джерело конкурентних переваг, однак меншою мірою аналізує можливі конкурентні ризики від їх масового використання всіма учасниками ринку.

6. Автору варто було би більш детально розкрити вплив регуляторних змін Національного банку України на трансформацію конкурентних переваг банків.

Наведені зауваження та дискусійні положення не знижують загальної теоретичної та практичної значущості, обгрунтованості та достовірності основних положень дисертації.

Загальна оцінка роботи та її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота Пентелейчука Мирослава Георгійовича «Формування конкурентних переваг банківських установ на ринку споживчого кредитування в умовах цифрової економіки» є завершеним, цілісним науковим дослідженням, виконана на актуальну тему, містить положення наукової новизни та має теоретичне та практичне значення.

За змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами й доповненнями від 19 травня 2023 р. № 502) та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 19 травня 2023 р. № 502).

Пентелейчук Мирослав Георгійович, автор дисертації «Формування конкурентних переваг банківських установ на ринку споживчого

кредитування в умовах цифрової економіки», заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування.

Опонент:
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів
Карпатського національного
університету імені
Василя Стефаника Зоряна КРИХОВЕЦЬКА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
і.к. 02125266

ПІДПИС Криховецької З.
ЗАСВІДЧУЮ
Начальник відділу кадрів
Орест СМІШКО
«___» _____ 20___ р.